

Muzeum v Jeseníku na stránkách časopisu Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Österreichisch-Schlesiens (v letech 1905-1909 a 1917) **Mgr. Michaela Neubauerová, VMJ Jeseník, překlad Krista Voráčová** **září 2005**

Krátké zprávy kustoda jesenického muzea Adolfa Kettnera, které se objevily na stránkách opavského vlastivědného časopisu Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Österreichisch-Schlesiens v letech 1905-1909 a v roce 1917, jsou velmi cenným svědectvím o počátcích jesenického muzea, jeho zakladatelích, kustodech i významných přírůstcích.¹ Jejich význam je o to větší, že jsou v mnoha případech dnes už bohužel jediným svědectvím o dávných sbírkových předmětech, které se do dnešních dob nedochovaly. Dvě světové války a jejich důsledky značně ochudily celý muzejní fond, k největšímu rozkradení sbírek došlo v prvních měsících a letech po ukončení 2. světové války, kdy bylo muzeum umístěno ve značně provizorních podmínkách.² Po stříbrných pohárech a mincích, vzácném nádobí, hodinách, gobelínech, špercích či krojích není v současné sbírce ani památka. Protože informace obsažené v těchto stručných zprávách byly natolik zajímavé a podnětné, rozhodla jsem se je z pozice současného správce historických sbírek okomentovat, tedy rozvést jednotlivé příspěvky, najít další souvislosti a informace a posoudit je z hlediska současného stavu.

Komentované části jsou uvedené kurzívou.

Poslední (nekomentovaný) článek z roku 1917 je zajímavý tím, že se jedná o autentické svědectví prvního správce sbírky Adolfa Kettnera o počátcích muzea, okolnostech důležitých podnětů k jeho založení, první muzejní komisi, o významných dárcích či otevření prvních muzejních expozic.

1. ročník, 1905/1906, s. 147.

Frývaldovské městské muzeum

Zprávu o muzeu podává Kettner v časopisu „Zeitschrift für österreichische Volkskunde“, XI. ročník, III-IV. sešit, 1905, strana 131.³ Z toho je patrné, že se muzeu podařilo získat vícero ženských originálních krojů frývaldovského okresu, zatímco mužských se ještě nepodařilo. Dále byl nalezen „Švédský kříž ze XVII. století u tzv. rasovny na pozemku tehdejšího obydlí kata, s nápisem: „M.W., bývalý kat zastřelený Švédy 1646“; důkaz o nedoložené skutečnosti, že i Frývaldov byl navštíven Švédy. Na výstavě zlatnických prací ve Vratislavi byl zastoupený i Frývaldov (gotická monstrance, kalich z Adolfovic). (Sil.(esia) 11.XI.1905).

Z ženských krojů se dochovaly pouze jejich nejokázalejší části – slavnostní čepce (především z 2. poloviny 19. století), a to v celkovém počtu 63 kusů; z mužských krojů jen části měšťanského oděvu: 12 kusů damaškových, saténových a hedvábných pánských vest z poloviny 19. století.

Problematikou jesenických katů, katoven a rasoven se detailně zabývá studie Mgr. Romana Musila: Kati a katovny na Jeseníku v 17. a 18. století, která vyšla ve vlastivědném sborníku Jeseník v roce 2001, svazku 2, s. 5-15. Tato práce shrnuje veškerá dosavadní bádání a zároveň vyvrací zakořeněné omyly. Jedním z takových omylů je i jméno posledního kata: byl jím Michal Wachsmann a ne dlouhá léta tradovaný Martin Wagner. Kamenný kříž se našel poblíž dnešní tzv. katovny, která patrně díky tomuto nálezu získala i svou přezdívku, ačkoliv se jedná o čistě měšťanský dům. Podle dobových vyobrazení stála katovna o kus dál, pravděpodobně v místech areálu bývalého Moravolenu na Tovární ulici. Důkazem o přítomnosti Švédů za 30-leté války v Jeseníku nalezený kříž skutečně být může.

Gotická monstrance se v majetku římskokatolické církve dochovala až do dnešních dob. Viz např. Brachtl, Z.: Jesenická pozdněgotická monstrance. Kulturní zpravodaj Jeseník, 1982,

září, s. 12; Zeman, V.: *Umělecké památky Jesenicka. Jesenický rozhled*, 20.1.1964, s. 3; Peter, A.: *Zur Kirchen-Archeologie Oesterr. Schlesiens. Notizen-Blatt*, 1879, s. 44-45; *The Last Flowers of the Middle ages....Olomouc 2000*, s. 201-202.

2. ročník, 1906/1907, s. 100.

Městské muzeum ve Frývaldově

Profesor Dr. G. Thilenius, ředitel Národopisného muzea v Hamburku, navštívil 3. srpna městské muzeum a v rozmluvě s kustodem Kettnerem mu vyslovil plné uznání s prosbou o získání duplikátu obrazu s malbou na skle pro muzeum v Hamburku. Velice se zajímal i o přítomné kroje (Sil. 5.VIII.).

Národopisné muzeum v Hamburku (Museum für Völkerkunde) vzniklo původně z malé etnografické sbírky, která se v polovině 19. století nacházela v majetku Městské knihovny. Oficiálním datem založení Národopisného muzea je až rok 1879, kdy se jako instituce osamostatnila a získala nové budovy. V letech 1904 až 1935 muzeum vedl jeho první ředitel Dr. Georg Thilenius, který se zasloužil o rozkvět muzea, rozšíření sbírek a výstavbu nové budovy muzea na Rothenbaum. Zde muzeum slouží veřejnosti dodnes. Základem muzejních sbírek jsou artefakty ze všech koutů světa; jedná se o obdobu našeho Náprstkova muzea v Praze. Viz např. <http://www.voelkerkundemuseum.com/>.

2. ročník, 1906/1907, s. 160.

Frývaldovské městské muzeum

Komité pro městské muzeum zasedal 19. října 1906 za přítomnosti: farář Neugebauer, ředitel měšťanské školy Hiltcher, řídicí učitel Kettner, obecní rada Klein, majitel lázeňského ústavu Priessnitz a majitel hotelu Wolf. Obchodníkovi Kutzerovi, pocházejícího z Frývaldova, který daroval staré cenné hudebniny, bude do Piestingu zaslán děkovný dopis. Chudá služebná darovala muzeu 11 stříbrných mincí. Bylo zahájeno vyjednávání pro zakoupení modelu tkalcovského stavu. Starý prapor tovaryšského spolku má být, při zachování vlastnického práva spolku, uložen do úschovy. Pokladník, ředitel Hiltcher, podává zprávu, dle které příjmy činí 803 korun 83 haléřů, výdaje 506 korun 33 haléřů, takže stav pokladny je 297 korun 50 haléřů.

Od otevření v prosinci 1905 navštívilo muzeum 173 osob.

Prelát Josef Neugebauer (1850-1926), jesenický farář, biskupský komisař, zakladatel Katolického dělnického spolku v Jeseníku. Patří k nejvýznamnějším, ale zapomenutým osobnostem Jeseníku, působil jak v duchovním, tak i veřejném životě svého města. Vynikal činnostmi, inicioval a financoval sakrální stavby v blízkém okolí (přestavbu farního kostela Nanebevzetí P. Marie v Jeseníku, opravu kaple sv. Anny na Křížovém vrchu či stavbu nových kostelů v Bukovicích a České Vsi), byl oblíbený i ve své pastorační práci. Neméně pozoruhodný byl i jeho zájem o vlastivědnou práci. Kromě dlouholeté funkce v muzejní komisi byl i dárcem mnohých sbírkových předmětů. Nositel rytířského kříže Řádu FJI.

Karl Hiltcher (1848-1937), ředitel Chlapecké obecné a měšťanské školy v Jeseníku, kde pracoval od roku 1890, iniciátor „polévkové kuchyně“ – vývařovny pro chudé žáky, držitel Zlatého záslužného kříže.

Adolf Kettner (1849-1932), řídicí učitel, později ředitel dívčí měšťanky v Jeseníku, první kustod jesenického městského muzea a publicista. Nadšený badatel a vlastivědný pracovník. Jeho práce se objevily na stránkách odborných i populárních periodik na Moravě a ve Slezsku, zajímal se především o historii Jeseníku a lázni či významných památek v regionu. Je jedním z zakladatelů jesenického muzea a dlouhá léta byl správcem jeho sbírek; dále např.

inicioval výstavbu Priessnitzova pomníku či patřil k vedoucím představitelům turistického spolku MSSGV.

Filipp Klein (1851-1916), majitel kavárny na náměstí v Jeseníku, obecní radní, starosta města, předseda a člen výboru mnohých spolků. Nositel rytířského kříže Řadu FJI.

Vincenz Alois Priessnitz (1872-1943), vnuk zakladatele jesenických lázní Vincenze Priessnitze a dědic rodinného majetku na Gräfenberku, držitel Zlatého záslužného kříže.

Edmund Wolf (1852-1915), majitel hotelu Krone (dnešní Jeseník), obecní radní v Jeseníku.

Byl rovněž členem lázeňské komise, sboru dobrovolných hasičů či spořitelního výboru; patří k zakladatelům spolku pro pozvednutí cizineckého ruchu a turistického spolku MSSGV.

V muzejním výboru zastával funkci místopředsedy. Viz např.: Kol. autorů: Freiwaldau-Gräfenberg. Kirchheim u. Teck 1987, 531 s.

Zmíněné hudebniny, stříbrné mince, tkalcovský stav i prapor tovaryšského spolku nejsou v současném sbírkovém fondu zastoupeny. Jediná stopa vede k tovaryšskému praporu - pod př.č. 387/58, inv.č. 333 se dochovala bílá praporová stuha jesenického tovaryšského spolku z roku 1905 s nápisem: "50 jähr. Jubiläum des Kath. Gesellen-Vereines Freiwaldau am 25. Juni 1905". Muzeum vlastní celkem 16 ks praporů a 33 ks praporových stuh spolků, cechů a dobrovolných sdružení z celého jesenického okresu.

Na požádání prof. Dr. Thilenia, ředitele muzea v Hamburku, bude jeden obraz s malbou na skle ze dvou exemplářů přenechán tamnímu muzeu. Hodinář Heinel daroval větrnou korouhvičku starého kostela v Mikulovicích z r. 1582, pan Priessnitz starou trumpetu pocházející z Goldensteinu (*dnešní Branné*). Tato trumpeta patřící kdysi kostelu má značku orla s dvouocasým lvem.

V současné době se v jesenické muzejní sbírce nachází 71 ks obrázků na skle, jedná se především artefakty z místní produkce, tj. západoslezské skupiny podmaleb na skle. Větrná korouhvička se na rozdíl od trumpetu dochovala dodnes. V roce 1989 byla 59 cm vysoká a 66 cm široká korouhev popsána i v 2. stupni evidence (př.č. 16/83 a inv.č. 8790) a určena jako pravděpodobná kopie z 19. století. Předmět je v praporci datován rokem 1582 a signován monogramem HVA. Jak dosvědčují nejen písemné zprávy, ale i kamenná pamětní deska vsazená do fasády současného farního kostela sv. Mikuláše, došlo roku 1582 v Mikulovicích k přestavbě původně dřevěného kostelíku na kamenný. Roku 1903 byl i tento kostel stržen a nahrazen novým, monumentálním svatostánkem v novorománském stylu. Viz např. Zuber, R.: Jesenicko v období feudalismu do roku 1848. Ostrava 1966, s. 337-338.

Dále byly při povodni v r. 1903 nedaleko Wiessnerova bělidla (Wiessnerbleiche) objeveny zbytky strusky, pro lokální dějiny důležitý nález. Struskové zbytky potvrzují pravost tradice, že tam před staletími existovaly hutě. Pan Wolf předal jako dárek notáře Schindlera z Krnova privátní bankovku z r. 1848, vystavenou továrním Kargerem v Rýmařově. (Sil. 20.X.06)

V roce 1903 Jesenicko postihla jedna z nejhorších přírodních katastrof v celých jeho dějinách – stoletá povodeň, která se prohnala zejména údolím řeky Bělé. O Wiessnerově bělidle se mnoho informací nedochovalo, ví se jen, že spolu s prádelnou Augusta Küfferleho byly bělidlo a apretovna J. Wiessnera už roku 1860 převzaty nově vznikající dynamickou firmou A. Regenharta, pozdějšího společníka textilního podniku Raymann & Regenhart. Kde Wiessnerův podnik stál, se dnes neví. Z informace z článku vyplývá, že stál nedaleko řeky, jako nejpravděpodobnější místo se jeví levý břeh Bělé, dnešní ulice Otokara Březiny v Jeseníku. O svahu nad ní se traduje, že zde v minulosti byly v provozu doly na železnou

rudu, o čemž svědčí i původní jméno ulice – Stollenweg či Am Stollen (Cesta štol, U štol)), hmotné doklady se bohužel nedochovaly.

Muzeu bylo od listopadu 1906 darováno majitelkou lázeňského ústavu paní Marií Schindlerovou na Gräfenberku stříbrný pohár značné lokálně historické ceny. Pohár s iniciálami „V.P.“ daroval Vincenz Priessnitz, zakladatel vodoléčebné metody, Josefu Schindlerovi při ukončení jeho studijního pobytu na Gräfenberku na památku se slovy: „Mému nejlepšímu žákovi na památku“. Josef Schindler se později po smrti V. Priessnitze stal jeho nástupcem na Gräfenberku.
(Sil. 1.XI.06)

Tento pohár se bohužel nedochoval, byl by jistě jedním z pokladů depozitáře.

další přírůstky:

- Výherní los na 1000 dárků k dobru opavské opatrovny pro děti předškolního věku, který byl vystaven 21. února 1840. Tah výher losů v ceně 20 krejcarů se uskutečnil 24. dubna v městském divadle v Opavě.

- Frývaldovský c.k. Okresní soud předal radní protokoly knížecího zemského práva z let 1840-1849, 10 svazků a podací protokoly knížecího zemského práva Jánského Vrchu 1846-1849, 4 svazky.

(Sil. 1.XI.06; 25.XI.06; 25.1.07)

Tyto archiválie se v současné muzejní sbírce nevyskytují. Spisy zemského práva na Jánském Vrchu se v současné době nacházejí v ZA v Opavě.

2. ročník, 1906/1907, s. 208.

Frývaldov, městské muzeum

Kustod, řídící učitel píše: „Podařilo se mi získat pro muzeum ne sice originál, ale pěknou kopii erbovní listiny, kterou kníže Karl Eusebius von Liechtenstein⁴ udělil 1634 Martinu Johannu Weidlichovi, proslulému městskému písaři a místnímu historikovi Moravské Třebové, nar. 1600 ve Frývaldově jako syn zbrojíře. Originál se nalézá v městském muzeu v Brně. Posledním mužským potomkem byl před několika lety zamřelý plukovník Ferdinand Weidlich; jako poslední potomek žije nyní již jen jeho dcera sl. Marie Weidlich. Kopie této erbovní listiny je nejdůležitějším přírůstkem za poslední dobu.“

O jesenickém rodáku Martinu Johannu Weidlichovi a udělení znaku se Kettner detailně rozepisuje v článku „Verleihung eines Wappenbriefes an Martin Johann Weidlich aus Freiwaldau“, který vyšel v Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Österreichisch-Schlesiens v roce 1913, roč. 8, s. 39-42.

3. ročník 1907/1908, s. 60.

Městské muzeum Frývaldov

Podle posledního opatření (závěti) nedávno zemřelé majitelky lázeňského ústavu v Gräfenberku paní Marie Schindlerové, vdovy po zemřelém lázeňském lékaři Josefu Schindlerovi, dostala se do vlastnictví zdejšího městského muzea 90 cm vysoká busta našeho císaře, ze slezského mramoru z lomu ve Velkých Kuněticích, dříve patřící se statkem Velké Kunětice panu Josefu Schindlerovi. Busta je dílem Raimunda a Rafaela Kutzerových z Horního Údolí, synů proslulého sochaře Bernarda Kutzera, který zemřel r. 1864 v Horním Údolí. Busta zhotovena v osmdesátých letech minulého století (19. století), tehdy byla delší

dobu ve vídeňském domě umělců. Raimund se narodil roku 1833 a Rafael Kutzer roku 1840 v Horním Údolí. První žije v Horním Údolí, druhý v Adolfovicích.

(Sil. 27.IV.1907)

Z téže pozůstalosti připadl zdejšímu městskému muzeu stříbrný vavřínový věnec se zlatou věnovací stuhou s následující rytinou: „1851-1852/1881-1882 nestoru vodolěčby vděční žáci z r. 1881 Dr. Wenzel Medal - Prag; Dr. Oskar Pohl – Berlin; Dr. Richard Pohl – Breslau“.

(Sil. 22./V.1907).

Bohužel se oba vzácné a drahocenné předměty do dnešních dob nedochovaly. O stříbrném vavřínovém věnci viz např.: Schreiberovi – Mazura, V.: Josef Schindler, zastávce priessnitzovské vodolěčby (1814-1890). Jeseník 2000, s. 25.

3. ročník 1907/1908, s. 195.

Městské muzeum Frývaldov

Na zasedání výboru 15. listopadu byl přečten přípis ústřední komise pro zachování uměleckých a historických památek. Předseda předává statistické výkazy v péči o chudé za r. 1838, pan Wolf informuje o objeveném starém nástavku pece v někdejší domě Brosigů v Kostelní ulici (Kirchengasse), o železném závaží (jiné mínění, že jde o beranidlo), darovaném paní Schubertovou, pak o starém stojanu na čepce, darovaném paní Weeseovou. Na žádost muzea v Moravské Třebové o zhotovení a zaslání kopie erbovního listu Martina Johanna Weidlicha se odpovídá, že kopie bude zhotovena na náklady muzea v Moravské Třebové. Předměty pocházející z pozůstalosti starosty Dr. von Ursprung: skvostné album z r. 1858, starý džbán s cínovým víčkem a polní láhev, budou zakoupeny.⁵

Dle sdělení pokladníka Hiltschera činily příjmy za r. 1907 do nynějška 922 korun 89 haléřů, výdaje 240 korun 40 haléřů, takže saldo činí 682 korun 49 haléřů. V r. 1907 navštívilo muzeum 190 osob.

Ze zmíněných předmětů se dochoval za určitých předpokladů snad jen stojan na čepce, a to v podobě ženské hlavy (celkem se těchto dřevěných stojanů na čepce ve tvaru hlavy dochovaly 4 kusy). Z neurčité informace v článku nejsou jasné ani další položky – dary Josefa von Ursprung – album, džbán a polní láhev. V muzejní sbírce se nachází celkem 12 ks džbánů a korbělů (kombinace keramika a cín), rovněž i jedna polní láhev (př.č. 695/63, inv.č. 7473). V případě zmíněného „skvostného alba“ se může snad jednat o dodnes existující předmět: album litografií s vojenskou tematikou (př.č. 177/69, inv.č. 7331) - celkem 22 volných listů v deskách s motivy válečných tažení rakouské armády do Itálie v letech 1848-1849.

Upomínkové album vydali litografové bratři Adamové v Mnichově, vytiskla firma E. Hölzela ve Vídni v 50. letech 19. století.

Zda jsou ovšem tyto sbírkové předměty identické s artefakty z Ursprungovy pozůstalosti, není zřejmé.

Vdova po hlavním inženýru Stefanie Ludwigová, roz. Dworschaková z Frývaldova, nyní v Opavě, věnovala zdejšímu městskému muzeu zajímavé sloupkové hodiny, patřící kdysi jedné staré frývaldovské rodině. Hodiny jsou 60 cm vysoké, široké 36 cm. Hodinová skříňka spočívá na pěti alabastrových sloupcích a je korunována orlem z alabastru. Hodiny mají bicí zařízení, na číselníku míří 2 válečníci v antickém šatě kladivem na zvon a naznačují tak úder. Na podnoží hodin jsou 2 pozlacené alegorické figurky, jedna s miskou, druhá se srpem a snopem obilí. Před kyvadlem se nalézají 2 pozlacené figurky. Číselník hodin z první poloviny 19. století ukazuje i dny.

(Silesia.)

Popis neodpovídá žádnému předmětu v současné muzejní sbírce.

4. ročník, 1908/1909, s. 51.

Městské muzeum Frývaldov

Na zasedání výboru městského muzea 8. října předal vedoucí prokuratury Weiss cylindr, který nosil V. Priessnitz, zakladatel vodoléčebné metody, dále vícero tištěných děl, mezi tím Merian'sche Topographie von Böhmen, Mähren und Schlesien vydaná r. 1650 a konečně již velmi vzácné dílko o Karlově Studánce od Dr. Heinische, vydané r. 1845.

Tyto předměty se nedochovaly.

4. ročník, 1908/1909, s. 151-152.

Městské muzeum Frývaldov

29. března 1909 dosáhlo městské muzeum čísla 1000. I když zpočátku uvádělo každé číslo pouze jeden předmět, zaznamenává se později pod jedním číslem vícero předmětů, jednou až ku 12. Počet předmětů není tudíž 1000, nýbrž mnohem vyšší.

5. března 1901 vyšla výzva vyhotovena muzejním kustodem A. Kettnerem všem přátelům domoviny. 6. března 1901 byl učiněn první záznam; jako první předmět byl zaknihován Švédský kříž, kdysi věnovaný památce Švédy zastřeleného kata Martina Wagnera (*Michala Wachsmána*) ve Frývaldově.

Hodinkový řetízek – pochází z Vrbna – se sedmi velikými stříbrnými mincemi, mezi tím Fugger-tolar, má číslo 1000, dosažené 29. března 1909. V poslední době získalo zdejší městské muzeum litografii „Freiwaldau von der kleinen Koppe“ (*Frývaldov z Malé kupy*), nakreslenou Theodorem Petterem a vytištěnou von Landmannem. Tento pěkný celkový pohled města pochází z roku 1860.

V muzejní sbírce zůstala zachována jen výše zmíněná litografie (př. č. 117/63, inv.č. 8219). Jedná se o velkou kolorovanou litografii s panoramatickým pohledem na Frývaldov, ve středním plánu s pohledem na město, kdy horizont tvoří panorama Hrubého Jeseníku ve směru na Praděd. Uprostřed dole při okraji s textem: „Freywaldau von der kleinen Kuppe“, namalováno Theodorem Petterem, tisk: Franz Xaver Sandmann (ne Landmann, jak uvádí poznámka v textu; rovněž se nemůže jednat o rok 1860, protože v tomto roce byl vídeňský rytec Sandmann již 4 roky mrtvý). Viz např. Neubauerová Michaela: Ikonografie Frývaldova a Gräfenberku. In: Jesenicko. Sv. 5. Jeseník 2004, s. 45-47.

Dále byl muzeum předán zajímavý tištěný spis: „Pocity vnoučat z oslavy zlaté svatby jejich drahých prarodičů Josefa a Babetty Raymannových ve Frývaldově v prosinci 1843“. „Zlatý“ ženich byl dříve i starostou Frývaldova, jeho obraz visí v zasedacím sále radnice. Jeho choť Babette pochází z Vrbna, jak se dá vyrozumět z básně ke svatbě. Josef Raymann provozoval ke konci 18. století ve Frývaldově perníkárský, voskařský obchod, rovněž s kořením a vedle toho se v roce 1799 začal zabývat obchodováním se lněnou přízí. Příze se nakupovala v okolních vesnicích a na odbyt šla hlavně v Čechách. Osudný rok 1811 ochromil Raymannův obchod s přízí natolik, že ztratil odvalu k obchodování s přízí a pouze díky domluvě jeho čínorodé choti později toto obchodní odvětví s veškerou energií znovu obnovil a přivedl k rozkvětu. Josef Raymann se svým synem Adolfem položil základy k rozkvětu plátenictví ve Frývaldově. Plátenictví dosáhlo mohutného rozmachu poté, kdy Josef Raymann 21. prosince

1819 uzavřel obchodní smlouvu s Jakobem Regenhartem ve Vídni. Ještě dnes firma Raymann & Regenhardt prosperuje.⁶
(dle zpráv „Silesia“)

Spis se nedochoval.

12. ročník, 1917, s. 137-138.

V roce 1879 (*chybný údaj, správně má být r. 1897*) uspořádal ženský dobročinný spolek výstavu „Starý Frývaldov a okolí“ („Alt- Freiwaldau und Umgebung“), která měla skvělý úspěch. Předmluvu katalogu výstavy napsal Adolf Kettner a báseň „An Alt Freiwaldau“ Viktor Heeger.

Přání soustředit v muzeu to, co sestavila letmá výstava, bylo nasnadě.

Výstava „Starý Frývaldov“ přiblížila skutečnosti vroucího přání pěti mužů. Na zasedání obecního výboru 19. října 1900 bylo na návrh faráře Josefa Neugebauera rozhodnuto o založení muzea a k provedení tohoto usnesení byli pověřeni pánové Josef Neugebauer, Karl Hiltcher, Adolf Kettner, Erwin Weiss a Edmund Wolf.

9. ledna 1901 poprvé zasedal výbor, kde byli prozatímně zvoleni pan farář J. Neugebauer za předsedu, pan Erwin Weiss za zapisovatele. Potom byli do výboru kooptováni pánové radní Adolf Nitsche a Filipp Klein, městský lékař Dr. Hermann Schilder, Dr. Karl Schroth, lázeňský lékař v Lipové a majitel lázeňského ústavu Vincenz Priessnitz na Gräfenberku.

Obec poskytla mladému podnikání malou místnost v tělocvičně.

Na zasedání 17. ledna 1901 byla provedena definitivní volba funkcionářů s následujícím výsledkem: farář Josef Neugebauer, předseda; Edmund Wolf, místopředseda; řídící učitel Adolf Kettner, kustod; ředitel měšťanky Karl Hiltcher, pokladník.

Na dalším zasedání 27. února 1901 přečetl kustod Kettner návrh své výzvy: „Našim spoluobčanům ve městě i vesnici“ („An unsere Mitbürger in Stadt und Land“), kterou vyzval k postoupení předmětů. Výzva úspěšně zapůsobila. První záznam do pamětní knihy byl proveden 6. března 1901. Toto č. 1 je pamětní kříž, který oznamuje, že kat Martin Wagner byl r. 1646 zastřelen Švédy. Tento Švédský kříž se nalézal na tehdejší rasovně.

Roku 1904 dala obec k dispozici muzeu 4 místnosti tehdejšího Pedagogia, 6. listopadu mohl výbor pomýšlet na otevření muzea. Otevření následovalo 17. prosince 1905, pro výbor radostný to den. V projevu řekl farář Neugebauer mezi jiným: „Naše prosba nebyla neúspěšná. Museli jsme si přiznat, že jsme začali s 20-letým zpožděním, že mnoho předmětů se už dostalo do ciziny, ale přece jen jsme za krátkou dobu už něčeho dosáhli, mnohé zachránili. Pánové, prohlédněte si vystavené předměty, zařízení, šaty, obrazy, nádoby, ozdůbky, atd., je to většinou slezská domácí práce, někdy vhodně tvořivě a poučně působící na potomstvo a prohlubující lásku a oddanost k blízkému domovu a našemu lidu. Promiňte oddanost k blízkému domovu, vidíte-li pro mne cenné věci střízlivěji a nejsou podle Vás tak hodnotné; nepožadujte vědecké a technické roztřídění muzea, jelikož musíme přihlížet k našim lokálním poměrům; nekritizujte přísným měřítkem, ale s laskavou shovívavostí, zvažte krátkost času a pro nás nedostatečné prostředky...a raději nám pomozte toto dobré dílo dokončit. Pomozte vypátrat a sehnat; neboť jsem přesvědčený, že se ještě najdou nějaké cenné předměty v bytech občanů, v selských jizbách, v chýších domkařů; pomozte nám postavit čestný pomník našim otcům a tím i našemu německému národu“.

Smrt vyrvala výboru pány Filippa Kleina, Adolfa Nitscheho, Dr. Karla Schrotha a Edmunda Wolfa. Na místo pana Adolfa Nitscheho a Dr. Karla Schrotha nastoupili páni starosta Dr. Emil Hauck a vedoucí okresní lékař Dr. Karl Wischek; na návrh kustoda A. Kettnera byli do výboru vysláni ředitel knihovny v.v. pan Willibald Müller a pan c.k. ředitel odborné školy v.v. Eduard Zelenka. Složení dnešního výboru: pánové prelát Josef Neugebauer, předseda;

starosta Dr. Emil Hauck; ředitel měšťanské školy Karl Hiltcher, pokladník; ředitel knihovny v.v. Willibald Müller; soukromník Vinzenz Priessnitz; městský lékař Dr. Hermann Schilder; velkopřemýslík Erwin Weiss, jednatel; vrchní okresní lékař Dr. Karl Wischek; a ředitel odborné školy v.v. Eduard Zelenka, místopředseda.

Výbor se zabývá přípravnými pracemi k zhotovení katalogu. Pan ředitel Müller převzal třídění knih; vyřadil vše, co se zdálo být pro institut nepotřebné. Zbývá tedy 359 čísel ve 524 jednotlivých svazcích: 241 čísel osmerkového formátu, 85 kvartového formátu, 33 foliového formátu.

1764 listin bylo srovnáno již dříve. Jsou seřazené podle údajů v obsahu.

Panem ředitelem Zelenkou získal výbor veliký organizátorský talent. Pan ředitel Zelenka si prohlédl 1218 předmětů a spolu s kustodem je přidělili do skupin: 203 čísel nádoby a keramika; kroje a šperky 146; zbraně a militária 75; cechovnictví 8; historické památky 20; nábytek a náradí 123; obrazy a sochařská díla 218; válečné památky 114; ze spolku muzea 23; týkající se Gräfenberku a Lipové 70; různé 202.

Muzeum vlastní sbírku mincí, čítající nyní 936 čísel.

Památce Vinzenze Priessnitze – Gräfenberk a Johanna Schrotha – Lipová bude věnovaná zvláštní místnost.

Nadmíru cenné věnování učinil v závěti pan hejtman Hans Ripper, který svoji priessnitzovskou knihovnu se 319 čísly v pěkné skříni odkázal muzeu pro Priessnitzovu světnici. Ripperovým životním úkolem bylo soustřeďovat vše, co vycházelo o jeho tchánovi V. Priessnitzovi a jeho díle. Již v příštích měsících má být Priessnitzova světnice zařízena.

Frývaldov, 4. srpna 1918

Adolf Kettner, kustod.

¹ Časopis Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Österreichisch-Schlesiens (od roč. 14/15 - 1919/1920 - pod změněným názvem Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens) začal vycházet v roce 1905 jako německý protějšek Věstníku Matice opavské. Celkem vyšlo 20 ročníků, poslední číslo zahrnovalo léta 1930-1933. Ve své době byl významným periodikem v oblasti publikování studií a zpráv z několika vědních oborů: historie, historického místopisu, kulturních dějin, muzejnictví a kunsthistorie rakouského, posléze československého Slezska. Časopis vydávalo městské muzeum v Opavě, redakci řídili Karl Knaflitsch a Edmund Braun. Z přispěvatelů z řad vlastivědných pracovníků okresu Jeseník je třeba jmenovat tři - učitele a kustoda jesenícké muzejní sbírky Adolfa Kettnera, gymnazijního profesora a dalšího správce jeseníckého muzea Franze Peschela a javornického rodáka a amatérského archeologa Bruno Königa. Viz Orlik, J.: Rejstřík časopisu Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens. Ostrava 1958, 46 s.

² Brachtl, Z.: Z dějin muzejní práce na Jesenícku. Severní Morava, 1994, sv. 68, s. 31-46.

³ Zeitschrift für österreichische Volkskunde (rovněž Österreichische Zeitschrift für Volkskunde) byl založen společně se spolkem pro etnografii a Rakouským muzeem pro etnografii ve Vídni v posledních desetiletích 19. století. První číslo vyšlo v roce 1895. V letech 1895-1916 časopis vycházel pod názvem Zeitschrift für österreichische Volkskunde, v letech 1917-1944 jako Wiener Zeitschrift für Volkskunde a od roku 1947 vychází pod novým názvem Österreichische Zeitschrift für Volkskunde nepřetržitě až dodnes. Časopis již od svého počátku svou publikační působností zastřešoval výzkum a bádání ve folkloristice celého Rakouska (do roku 1918 celé rakouské části habsburské monarchie), na jeho stránkách se objevovaly jak rozsáhlé odborné studie, tak stručné informace a zprávy o nové literatuře, výstavách a významných počinech v tomto vědním oboru. Viz např. www.volkskundemuseum.at/.

⁴ Kníže Karl Eusebius von Liechtenstein (1611-1684), v letech 1639-1641 nejvyšší zemský hejtman Horního a Dolního Slezska, držitel opavského a krnovského knížectví a dalších panství na Moravě a v Čechách, významný mecenáš umění. Tento šlechtic posedlý stavitelskou vášní si dal vybudovat četné zámky a paláce v Čechách, na Moravě, v Dolním Rakousku a ve Vídni. Pro výzdobu rozlehlých panství nakupoval díla nejlepších soudobých umělců, tedy malířské generace, která působila kolem poloviny sedmnáctého století ve Flandrech a v Nizozemsku. Je tak pokládán za zakladatele rodových uměleckých sbírek, které jsou od letošního března znovu zpřístupněny v letním paláci Liechtensteinů ve Vídni. Viz např. Fukala, R.: Karl Eusebius Liechtenstein. In: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Sešit 10. Ostrava 1998, s. 97-98.

⁵ Dr. Josef von Ursprung (1857-1907), starosta Jeseníku (Frývaldova) v letech 1897-1907. Za jeho starostování byl modernizován městský vodovod a kanalizace či vystavěna plynárna. V roce 1894 nechal zřídit v jeseníckém parku pod kaplí sv. Anny na Křížovém vrchu pramen, nazvaný jeho jménem – Ursprung Quelle (dnes Mločí pramen). Držitel Vojenské záslužné medaile, Řádu železné koruny, čestný občan města Jeseníku. Je pohřben v Javorníku v rodinné hrobce Latzelů.

⁶ O firmě Raymann&Regenhardt existuje bohatá literatura. Z posledních prací jmenujme seriál Mgr. Bohumily Tinzové, který vyšel na stránkách měsíčního zpravodaje Jeseník město a lázně, v měsících srpnu, říjnu a listopadu 2004.